

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Opvs De Iudiciis Divinis, Qvae Devs In Hoc Mvndo Exercet

Accessit index concionatorius in omnes totius anni dies Dominicos &
Festos, ab ipso Auctore confectus

Stengel, Georg

Ingolstadii, 1651

Capvt IV. Licitum & vtile esse, vt subinde diuinoru[m] iudiciorum caussas
indagemus.

urn:nbn:de:hbz:466:1-45653

putat esse Deum, qui Deum sic iudicat. Et tamen sunt, qui Deo leges ponere, & quid facere debeat, præscribere, quòdque fecit, impatienter ferre. damnare, carpere audent.

XVI.

Matth 20. 12

Quàm meritò istos tales reprehensores Deus reprehendit, sicut ille paterfamilias murmuratores, qui dicebant: *Hi nouissimi una hora fecerunt, & pares illos nobis fecisti, qui portauimus pondus diei & astus?* Quid, ó miseri, dicitis? Pares fecit, an ideò malè fecit? ut sic faceret, causam habuit, vos non habuistis, ut murmuraretis. Iustus fuit ille, qui vobis, precio, quod pepigerat, persoluto, iniuriam non fecit: vos iniusti, qui bonitatem illius liberalitatèmq; in ceteros, & oculo nequam aspexistis, & proteruè iudicauistis. Longè proteruiore sunt, qui Deum ipsum audent, lingua impetere, & Iudicia eius sanctissima, impià temeritate suà contaminare.

XVII.

Psal. 72. 16.

Multorum euentuum causam nequit homo plenè assequi, multorum nec attingit diuinando; nec expedit temerè illam scrutari, ne maiestatis scrutator, opprimatur à gloria. In cælum harum quoque rerum cognitio referuatur. Qui in gaudium Domini intrauerit, intrabit etià in potentias Domini. Quò & Dauid sibi scientiam occultorum Iudiciorù Dei referuauit, eorum causas etià post multum laborem non assecutus. *Existimabam, ait, ut cognoscerem hoc, labor est ante me: Donec intrem in Sanctuarium Dei: & intelligam in nouissimis eorum.* Sape enim, quod in vita latet, etià in morte hominis apparet. In cælo autem semper Dei consilia, tanquam in Sanctuario, manifestantur. In terris illud accipe consilium, immò documentum: *Noli discutere opera Altissimi, sed tuas iniquitates perscrutare, in quantis deliquisti, & quàm multa bona neglexisti.*

Thom. de
Kemp lib. 3.
de Imitat.
Christi. c. 4.

CAPVT IV.

Licitum, & utile esse, ut subinde diuinorum Iudiciorum causas indagemus.

I.

Vanquam Iudicia Dei occulta, immò inscrutabilia sint, atque hominum intelligentiam multis parasangis, excedant, neque magis ab humanæ mentis angustia, quàm immensum pelagus ab exigua scrobe (quod D. Augustino ostensum fertur) queant comprehendi, rectissimeque faci-

faciant, qui ea suspiciunt, & admirantur, atque, etiam caussis eorum latentibus, approbant; longè sanè rectiùs, quàm olim Pythagoræ auditores, quibus satis fuit, audiuisse, *ipse dixit*, (que enim ratio illum intellectum satiabit, cui nō sufficit, Deum aliquid dixisse, aut fecisse?) tamen tanta est Conditoris nostri bonitas, tanta æquitas Gubernatoris, vt non rarò sapientiæ suæ thesauros homini quoque patefaciat, & quodammodo rationem reddat suæ gubernationis.

Tamen si enim legamus: *Quis cognouit sensum Domini? aut quis consiliarius eius fuit?* non tantum qui daret consilium Deo, sed etiam qui conscius consiliorum & arcanorum diuinorū esset: tamē etiam alibi legimus, Deum dixisse: *Num celare potero Abraham, que gesturus sum?* Qua de causā D. Bernardus ita loquitur: *Quis cognouit sensum Domini? aut quis consiliarius eius fuit? non equidem nullus, sed rarus. Soli sanè qui veraciter dicere possunt: Vnigenitus, qui est in sinu Patris, ipse enarrauit nobis; ve Mundo a strepitu. Clamat in populis isdem Vnigenitus, tanquam magni consilij Angelus. Qui habet aures audiendi, audiat. Et quoniam dignos non inuenit sensus, quibus Patris committat arcanum, texit, parabolis turbis; vt audientes non audiant, & videntes non intelligant. Caterum amici seorsim audiunt: Vobis datum est nosse mysterium regnum Dei. Quibus & loquitur: Nolite timere pusillus grex, quia complacuit Patri vestro dare vobis regnum. Qui sunt hi? Vtiq; quos præsciuit & prædestinauit conformes fieri imaginis Filij Dei, vt sit ipse primogenitus in multis fratribus. Magnum secretumq; innotuit consilium: nouit Dominus, qui sunt eius: sed quod notum erat Dei, manifestatum est hominibus. Nec alios sanè dignatus est tanti participatione mysterij, nisi eos ipsos, quos suos præsciuit & prædestinauit.*

Inter quos prima fuit Deipara; quæ, vt sciret, quid sibi in negotio Dominicæ Incarnationis agendum, aut quæ suæ futuræ essent partes, non de diuina potentia, aut de veritate eorum, quæ ab Angelo dicta fuerant, dubitans, audito admirabili nuncio ac salute, dixit: *Quomodo fiet istud?* aut, vt S. Ambrosius & Beda expouunt, admirans & cupiens scire modum, quo id futurum esset, sine virginitatis, aut voti violatione. Addidit enim: *Quoniam virum non cognosco.* Indagauit ergo secretissimum arcanum Dei, sed quia sanctissimo animo indagauit, meruit erudiri ab Angelo dicente: *Spiritus Sanctus superueniet in te, & virtus Altissimi obumbrabit tibi;*

II.
Rom. 11. 34.
Gen. 18. 17.
D. Bern.
epist. 107.

III.
Luc. 1. 34.

tibi; vt & sanctus sanguis tuus calefiat ac foueatur in partum, & uirginitas tua protegatur.

I V.

Hoc exemplo constat, gratum esse Numini, si homines, non curiositate, sed pietate ducti, ad laudes eius celebrandas, rationem indagent, inquirantque consilia, modos, & causas Mundi gubernandi. Sic enim non offenduntur ignorantia æquitatis; sic non offendunt temeritate: sic sapientiam, sic bonitatem illius, sic malitiam suam agnoscunt.

Pfal. 17.

Custodiui, ait Dauid, *uias Domini: nec impiè gessi à Deo meo. Cur? Quoniam omnia Iudicia eius in conspectu meo: & iustitias eius non repuli à me. Et ero immaculatus cum eo, & obseruabo me ab iniquitate mea.* Et alio loco: *Introibo in potentias Domini: Domine memorabor iustitie tue solius: Deus docuisti me à iuuentute mea: & usq; nunc pronuntiabo mirabilia tua, &c. Potentiam tuam & iustitiam, Deus usq; in altissima, quæ fecisti magna: Deus, quis similis tibi? Iustitia ergo in omnibus eius Iudicijs reperitur, si rectè quæritur; inuenitur & potentia, & occasio magna Dei extollendi; sed in primis custoditur homo, ne se impiè gerat à Deo suo, & contra illum murmuret, aut iustitias illius à se repellat. Facile enim à se, cum indignatione, repellit calamitatem, & immissa aduersa, qui ea non agnoscit esse pœnas aut iustitias Dei. Qui verò in potentias Domini uisusque omnipotentis intrat, quidquid patiat, semper ait: *Culpam pœna premit comes.* Aut potius: *Priusquam humiliarer, ego deliqui.**

Pfal. 70. 16.

Culpam pœna premit comes. Aut potius: *Priusquam humiliarer, ego deliqui.*

Pfal. 118.

V.

Nemo tam tardi ingenij aut albæ mentis est, qui, si quid errauit, non illico inueniat excusationem. Deus nunquam in opere suo errat, nec errare potest, & ibi nullam laudis causam inuenimus? immò inuenimus, quæ accusemus? ô iniquos æstimatores! Horologij faber, nullam operi suo rotam, nullum rotæ denticulum superuacuum inserit, & tu, ô humuncio, existimas summum rerum artificem, & cœli terræque fabricatorem aliquid in hoc Vniuerso, sine causâ moliri? Nescis, cur hæc rota hoc, & illa alio loco currat in horologio, neque tamen artem carpis; & carpere audes Deum, quod nescias, cur hoc, aut illud permittat? Dominus est, non obstringitur tibi causam dicere, & tamen, quia bonus est Dominus, dicet sæpe, si modeste, indages; sæpe vltro docebit.

V I.

Luc. 8. 5.

Audi parabolam illius: *Exijt, qui seminat, seminare semen suum: & dum seminat, aliud cecidit secus viam, & conculcatum est,*

est, & volucres cæli comederunt illud. Et aliud cecidit supra petram, & natum aruit, quia non habebat humorem. Et aliud cecidit inter spinas, & simul exorta spina suffocauerunt illud. Et aliud cecidit in terram bonã: & ortum fecit fructum centuplum. Hæc dicens, clamabat: *Qui habet aures audiendi, audiat.* Audiuerunt, non intellexerunt. Quid non intellexerunt? multa. Nam cur aliud in viam, aliud in petram, aliud in spinas, aliud in bonæ indolis cecidit glebam? Coloni mens fuit, omnia in bonum solum spargere: at Deus causas habuit, ob quas permetteret etiam aliò semen labi. Sed causas illi nesciuerunt. Quid aues comederent, si nihil caderet secus viam? & tamen Pater cœlestis etiam illas debet pascere. Quod si aliud in petram cecidit, petrae quoque debuerunt virescere, vt ornarentur, & caluitium suum, velut capillis honestarent, quamuis caduis & fluxis. Quod si quædam conculcata, quædam spinis sunt suffocata, quid mirum? ostendit Deus, se permittere posse, vt pereant, ita enim etiam ostendit, se illis non indigere: vides rationes, quas nesciuit seminator, habuit Creator? Sed quorsum ea proferrentur, ne Apostoli quidem capere potuerunt. rogarunt Christum, & sensum parabolæ audierunt: non rogassent, si statim intellexissent. Alij quoque multi, intelligerent multa Dei Iudicia, si aut sua delicta scrutari, aut alta Dei consilia meditari, aut Deum interrogare vellent.

Tametsi enim diuinæ prouidentiaë consilia adeò sint profunda, vt nemo, præter ipsum Deum, possit omnem eorum rationem ex se inuenire; vnde Deus ipse Iobo, teste S. Gregorio, hanc quaestionem proponit: *Nuncquid nosti ordinem cæli, & pones rationem eius in terram?* sapissime tamen vel monente conscientia, vel per cogitationem diuinitus immissam, Deus arcanas consilij sui causas reuelat. *Quis, ait, S. Gregorius, intelligat, cur aliquis, qui vacare, & in quiete viuere appetit, innumeris negotijs implicetur; alius negotijs implicare desideret, & coactus vacet; alius celsitudinẽ & perfectionem bene viuendi appetere & vult, & valet; alius nec vult, nec valet; alius vult, & non valet; alius valet, & non vult.* Hæc sæpe homines nõ intelligunt, sed intelligere incipiunt, postquam os Domini consuluerunt. Tunc enim vident, cur tam multi homines secus viam intentionis suæ cadant, nec ad propositum sibi scopum peruenire sinantur. Enimuerò, etiam si scopus optimus est, sæpe tamen, ob occultas causas, à Deo impeditur. Nobilissimo genere oriundus, sed vir-

VII.

Iob. 38. 33.

S. Greg. lib. 29. Mor. cap. vlt.

tute ac vitæ sanctitate nobilior ille Abbas Romualdus, cuius dies festus die 7. Februarij celebratur, *Martyrij cupiditate flagrauit, cuius causa, dum in Pannoniam proficiscitur, morbo, quo afflictabatur cum progredieretur, leuabatur, cū recederet, reuerti cogitur.* Quid martyrio sanctius? en vel vi morbi ab eo reuocat Deus Romualdum, cuius vtique melior erat obedientia, quam victima. Nec Diuo Francisco Assisio, nec Diuo Francisco Xauerio, martyrium sitientissimè appetenti concessum est martyrium. Quia diuisiones sunt gratiarum. Non omnes vult esse Apostolos, non omnes Martyres; quia placent Deo etiam Confessores. Sic pulchrior est Ecclesia, hac circumdata varietate; sicut & pratum amœniùs viret quod non aureis tantùm, sed etiam argenteis, & purpureis, & smaragdinis floribus distinguitur. Hæc multi non intelligunt, quia non sapiunt ea, quæ spiritus sunt. Quare & Christus cum de diuersis Iudicijs Corozain & Tyri, Bethsaidæ & Sidonis, Capharnaitarum, & Sodomitarum disseruisset, addidit: *Confiteor tibi Pater, Domine cæli & terre, quia abscondisti hæc a sapientibus & prudentibus, & reuelasti ea paruulis. Ita Pater, quoniam sic fuit placitum ante te.*

Matth. II.
25.

VIII.

Huc ergo animum aduertite, qui miramini, multos iuuenes & puellas optare statum perpetuæ virginittatis, & tamen à parentibus, aut cognatis cogi ad coniugium ineundum? Deus nouit, cur hoc permittat. Forsitan in statu cælibatus, in omnem vitæ licentiam turpitudinè que prolaberentur. Forsitan vellent sine vxore suâ viuere, vt possent vxores habere aliorum, tantò que liberiùs vagari, per omnes illecebrarum occasiones. Multæ statuunt, Catharinas imitari, & Agnetes, sed postquam honestissima coniugia repudiauerunt, Helenas & Thaides imitantur. Nimirum periclitantur vehementer, quotquot volunt Virgines manere, & manere simul extra cœnobîa custodiàm que virginittatis. An non igitur *melius est nubere, quam vri?* An non melius, cum marito, quàm cum adultero habitare? coniugio astringi, quàm libertate noxiâ, potiri, vt dicatur: *Vritur infelix Dido, totaq; vagatur Vrbe furens.* Quod de petulantibus illis puellis dico, quæ nullo custode, solæ viuunt, nō iam in horrida eremo, sed in populosis vrribus: quarū multas audiui uoluisse separatas ac seorsim degere, non vt, remotis arbitris, homines fugerent, sed vt dæmones quærent; & in cubiculum intrarent non oraturæ, sed fornicaturæ. Hoc, ne multis contingeret, coniugijs honestissimis impediuit, qui alio-

I. Cor. 7. 9.

qui

qui multas alias impulit, vt, nobilissimis nuptijs contemptis, multò nobiliorem virginitatis statum, vel apud parentes & cognatos domi, vel in cœnobijs amplecterentur.

Alij ergò sunt, qui noctes dièsque de nuptijs, & sponsis, & matrimonijs cogitant; & aliæ, quæ nihil nisi maritos, & maritorum opera loquuntur; & tamen ob vnicam rugam, aut verrucam spretæ, coguntur perpetuò vitam ducere continentem. Itaque inuitæ fiunt Vestales, ignem æternum alentes. Quid ergò? num Deum arguent crudelitatis? nequaquam. Olim summi hoc ipsum tormentum suum beneficij loco habebunt, Deoque gratias dicent. Nam si illi vxores duxissent, si istæ maritis nupsissent, in quæ non mala incidissent? quas non Clytæmnestras? quos non Egeythos habuissent? quæ non adulteria, homicidia, sacrilegia perpetraruissent? ad quæ venena, ad quas non fraudes, se, coniugem, & liberos pepulissent; iam his omnibus liberantur, & Deo vacant, æternas cum Agno nuptias celebraturæ.

Quidam religiosi esse desiderant, sed viam non habent, nec aditum reperiunt, vt Mundum relinquunt. Cur? quia religiosi fortasse essent onerosi, religioni dedecori; in Mundo vero, cū religiosorum instar viuunt, omnibus fiunt in exemplum; & quod alij non ausi fuissent dicere, pro Ecclesia, pro Fide, pro Deo, in cœcilijs non verentur vltro mouere; quæ alij pro iustitia, nunquam ausi fuissent facere, in Rebus publicis, animosè, feliciterque aggrediuntur. Sic Religionem malo liberant, & statū secularem bono augent.

Sunt qui cuperent extra Religionem, in aulâ, in militia, in Repub. vitam traducere; sed coguntur quodammodo, vel paupertate, vel amicorum imperio & autoritate, vel alio euentu Mundum deserere, & in religionem intrare. Cur? Dæmones fuissent, si in Mundo mansissent. Vel sic vix domantur, dum coarctantur. Quid fecissent, sine fræno, qui sic viuunt in capistro? Videbis multos alioqui bonos viros ambire officium splendidum, procari dignitatem excelsam, nec tamen consequi. Cur? in alto superbirent; ex alto altiùs caderent; in humili loco humiles manent, vt in cœlo exaltentur. Enimuerò qui priuati miracula faciunt; elati tota regna prodidissent. Alius, qui eandem dignitatem vt anguem horret, qui vt hydram fugit, qui totis viribus detrectat, vi eò rapitur, vt in magistratu vir esse ostendatur, vt talentum suum non sepeliat, vt restauret, quod ambitiosi perdiderunt,

Quin.

I X.

X.

X I.

Quin sæpe duo eandem vel ambiunt vel fugiunt dignitatem, æquè digni, æquè indigni; & tamen alter assumitur, alter relinquitur, Deo vnus assumendi, alterius relinquendi iustissimas causas habente. Sæpe enim per dignum subductum, & indignum officio datum punit merentes. Sæpe & dignos hoc officio, sed reos alio peccato plectit.

XII.

Lactan. & Christian. Institut. de Ira Dei. Saluian. in volum. de diu. prouid. Et Victor V. ticensis,

Has omnes, aliásque complures dictæ gubernationis causas poterit vel dicere, vel excogitare, quisquis vult bonus esse æstimator diuinorum Iudiciorum. Sed hæc talia, & nos alibi tractauimus, & copiosè persequitur Firmianus Lactantius, Victor Vticensis, Saluianus, alij. Satis igitur est, ostendisse, si per semem, homo intelligatur, nõ cecidisse illum secus viam, quam affectabat ad coniugium, ad officium, ad dignitatem, sine sapienti consilio Numinis; aut si cecidit in petram, citò de fortunis suis eradicatus, id ipsum à Deo prouenisse; vt inops saluetur, qui cum diuitijs perijsset. Sicut & si quis in medias diuitiarum spinas coniectus hæret vndique implicatus aculeis & adhamatus. Magno etiam id consilio facit Deus; vult eum, iam antè flammam meritum, concupiscentijs suis permittere, vt ignis, velut in spinis, semper magis & magis exardescat, & vrat saucium. Sic vel sollicitudine, curis & stimulis acerrimis excitatus potest resipiscere, vel Infernum, quo dignus est, etiam in hac vita, cogitur inchoare, in suum supplicium, in aliorum exemplum. Maneat ergo, *inuentibilia & incomprehensibilia esse Iudicia Dei*, ab ijs, quos sua duritia excæcat; inuestigari autem posse, si pectore sincero inuestigentur, quod ille fecit, qui dixit: *Vias tuas, Domine, demonstra mihi, & semitas tuas edoce me*: qui etiam paulo post subiecit: *Diriget mansuetos in Iudicio: docebit mites vias suas.*

Ita legit Tertullian. contr. Hermodem. Psal. 24.4.

XIII.

Quoniam igitur Dominus *dirigit mansuetos in Iudicio, & docet mites vias suas*, illos scilicet, qui non iracundè, non superbe ipsa Iudicia diuina in ius rapiunt; sed qui de Deo sentiunt in bonitate; ingrediamur, cum modestia, atque humilitate in *Sanctuarium Dei*; &, quæ capere possumus, reuerenter, &, cum gratiarum actione capiamus: quæ autem sensum captumque nostrum superant, magna animi submissione veneremur, &, cum Seraphinis faciem eius velantes, dicamus: *Mirabilis facta est scientia tua ex me, illam non capiente, confortata est, & non potero ad eam.* Si enim illa admiremur, quæ vel intelligentiam, vel experientiam

Isa. 6. 2. Psal. 138.

tiam nostram superant, aut quæ experimur, longè maiora à nobis reperiri, quàm putaueramus, cur illam infinitam Iudiciorum Dei abyssum inuenientes non adstupefcamus? aut cur intellectum nostrum in obsequium fidei non subijciamus? Credimus Deum, quem non videmus, credimus mysterium SS. Trinitatis, quod ratione humana non comprehendimus; cur non credamus, iustum esse, etiam si, cur aliquid faciat iustissimus Deus, ignoremus? Ignorari multa vult, vt, etiam in administratione Mundi, atque insperatis casibus, intellectu nostro diuinæ sapientiæ subiugato, credamus, à summa illa mente omnia & suauiter disponi, & sapienter gubernari. Facile autem erit nobis nostram cogitationem infinitæ illi sapientiæ submittere, si cogitemus, omnem omnium hominum atque Angelorum scientiam & intelligentiam, quasi nihil, aut velut tenuem vmbra ad solem esse, si cum illa luce inaccessiblei comparetur. Et par est vtique, vt existimemus, Conditorum nostrum, multitudine, sublimitate, firmitate, claritate, perfectioneque cognitionis nobis esse superiorem.

Huic tamen humilitati nihil officit, dicere: *Illumina oculos meos*; itémque: *Emitte lucem tuam, & veritatem tuam*, non vt curiose sciamus, aut de nostra sapientia gloriemur; quæ coram Deo est, velut arenula ad immensum montem, aut gutta ad Oceanum; sed vt Deum laudemus, in operibus suis, vt admiremur, vt timeamus, vt adoremus, eiusque Iudicia, hoc est, sapientiam, potentiam, iustitiam, sanctitatem & miserationes toti Mundo prædicemus. Etsi enim *caligo diuina*, vt S. Dionysius loquitur, *est inaccessibleis, in qua habitare dicitur Deus: inuisibilis propter eximiam charitatem, & inaccessibleis, propter immensam luminis copiam*; & Deum *nullus hominum vidit, sed nec videre potest*; attamen id tantùm fit, si quis eum videre scrutarique velit suæ naturæ viribus, & acie, immò hebetudine humana ac naturali, quemadmodum quondam Anomæi præsumebant. Quod si verò quis Dei manum aduocet, flagitetq; diuinitus illuminari; tum sanè potest naturam quisque suam ingenijque naturalis vires, cælesti gratia, eleuatus transcendere. Grauis est aqua, grauior terra, vtrumque elementum, naturâ suâ, deorsum tendit; sed si calor à sole eis immittatur, aqua euaporata, & terra exhalata in sublimè ascendit, ipsâ naturâ suâ superior facta. Sic hominem eleuat gratia. Accipit enim non solum, per lumen gloriæ, in cælo, sed etiam, per fidei radios, in terris, vim quandam

D

vifi-

XIV.

Psal. 12.

Psal. 42.

S. Dionys.
epist. 5. ad
Dorotheû.

1. Tim. 6. 16.

visuam & oculum supernaturalem, quo supernaturalia mysteria videre, ac, velut aquila, ipsam possit solis flagrantiam sustinere.

Pfal. 12. Talem vim perebat Propheta, cum diceret: *Illumina oculos meos:*

Pfal. 42. *Emitte lucem tuam & veritatem tuam: Bonus est tu: & in bonitate*

Pfal. 118. *tua, doce me iustificationes tuas:* cum quo utique fas est, etiam alij

idem lumen petere, eoq; impetrato, tanquam perspicilijs quibusdam caelestibus, caelestis sapientiae consilia tutò indagare: neque enim tunc altiora se quærit; quæreret, si sine altiore lumine tentaret. Sic Icarus cecidit, Dædalus volauit; hic quia intra suos se limites tenuit; ille, quia altiùs iuit, quàm cera posset ferre,

C A P V T V.

Scientia, & Iustitia fundamenta, quibus omnium diuinorum Iudiciorum aequitas explicatur.

I.
Cedren. ad
an. Heraclij
13.

N Cedreno legimus, vanum illum & impium Choroem Persarum Regem, vt sua se se, velut ventosus Æolus, in aula iactaret, statuisse sibi, in palatio, eiusmodi simulachrum. Machina erat, in qua cæli effigies exprimebatur. Hinc Sol ab ortu purpureum Mundo diem inferebat: ex aduersum ei loco Luna horizonte iam semitecta occidebat. Inferiore parte fabricæ, ad dexteram quidem, clarissimis cælum stellis lucebat; ad sinistram autem, sublato siderum aspectu, imbres fluere, præmicare fulgura, & quodammodo tonitrua mugire videbantur. Neque astrorum tantum fulgor, in caelestibus illis sphaeris, sed etiam omnium orbium conuersiones, cum sceptrigeris Angelis astantibus, admirabili spectaculo, se se oculis intuentium offerebant. In medio ipse rex Choroës, quasi quidam humanus Deus eminens, spectabat omnia, & ne quid spectanti deesset, se quoque ipsum magnificè circumspiciebat. Talia sibi Persica vanitas finxit, in palatio; arroganter imitata id, quod verè gloriosèque Deus fecit, in Mundo. Lignum illud erat opus, sicut & Archimedis sphaera vitreum, vtrumque mimicum, sed significatione non ineruditum.

II.

Etenim hoc planè pacto, Vniuersi author, non inani iactantiâ, sed, ad æuiternam opificis gloriam, Mundum hunc fabricauit. Sunt in eo sidera, fulget Sol, nitet Luna, micant stellæ, ornantur immen-